

Hermann Hesse

Siddhartha

Een Indiase vertelling

Met een voorwoord van Paulo Coelho

Vertaald door Liesbeth van Nes

2016

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

VOORWOORD

De eerste keer dat ik een exemplaar van *Siddhartha* in handen kreeg, was in 1967. Ik was twintig jaar en mijn ouders hadden me in een gesticht laten opnemen. Mijn toenmalige vriendin stuurde me het boek en ik herinner me dat ik op bed zat en langzaam het bruinige papier eromheen verwijderde. Ik slikte in die tijd kalmeringsmiddelen en ik weet nog dat ik me bij mijn eerste blik op het omslag – een witte waterlelie die loom op het rivieroppervlak dreef – afvroeg wie die Hermann Hesse eigenlijk was. Ik had nog nooit van hem gehoord en wist niets over de enorme invloed die het boek op mijn generatie uitoefende, maar ik nam aan dat Hesse erg belangrijk was omdat mijn vriendin, net als ik nog jong, me dat boek stuurde. Luttele seconden na deze gedachten zonk ik weg in een diepe, droomloze slaap.

Toen ik wakker werd was het heldere middaglicht verdwenen en lag ik in mijn cel te kijken naar een lekkageplek op het plafond. De lichten van de auto's buiten schenen soms mijn kamer binnen en langzaam kwam de gedachte terug aan het boek dat naast mijn bed lag.

Voordat ik het opsloeg dacht ik wel te weten waar het

over ging, maar al na de eerste bladzijden stond ik perplex. Ik verwachtte dat ik het verhaal van een heilige zou lezen, maar de rusteloosheid van Siddhartha was volstrekt menselijk. In mijn naïviteit vroeg ik me af: hoe kan een verlicht mens zoveel duistere gevoelens in zich hebben, zoveel angsten? Ik had een verhaal onder ogen van een man die opbokste tegen het gezag van zijn vader en, belangrijker nog, tegen de lotsbestemming die de samenleving hem had toebedeeld. Ik had nooit gedacht dat er in het hart van zo'n man ruimte voor ongenoegen en rebellie kon ontstaan.

Siddhartha werd als een voorbeeld gezien. Iedereen ging ervan uit dat hij een echte brahmaan zou worden, een toegewijd priester in de lijn van zijn vader. Maar in zijn hart wist hij dat er iets ontbrak aan het geestelijk onderricht, en de drang om op reis te gaan en zijn ware weg zélf te ontdekken bleek te sterk.

Die rusteloosheid was me maar al te bekend en voordat ik het wist werd ik volledig meegesleept door het verhaal en wilde ik niets liever dan Siddhartha vergezellen op zijn zwerftochten. Ik zat in een cel, maar mijn geest werd weggevoerd naar de stoffige paden van India, en net als Siddhartha's beste vriend Govinda besloot ik me te laten meeslepen door de maalstroom van een man die koste wat kost verlichting zocht.

Ik wist niet dat er achter de tralies van mijn raam een hele generatie in vuur en vlam was komen te staan door dit boek. Net zoals het mijn rusteloze ziel aansprak, sprak het overal in het Westen veel andere idealistische jonge mensen aan. *Siddhartha* was dan wel geschreven in de jaren twintig en pas in de jaren vijftig uitgegeven in de Ver-

enigde Staten, toch duurde het tot de jaren zestig voordat het werkelijk invloed begon uit te oefenen.

Het onopgesmukte proza en de rebellerende hoofdperson weerspiegelden de hunkeringen van een generatie die zocht naar een manier om aan conformisme, materialisme en machtsvertoon te ontkomen. We zagen een wereld met regeringen die grossierden in leugens en met leiders die geen wezenlijk alternatief konden bieden; in die wereld kwam *Siddhartha* naar voren als een symbool, het symbool van degenen die de waarheid nastreven – hun eigen waarheid. Tientallen jaren voordat mijn eigen generatie bestond en zeker ter wille van alle daaropvolgende generaties, ervoer Hesse die onrust, die innerlijke behoefte van de jeugd om haar eigen weg te zoeken, de ons allen bekende behoefte om op te eisen wat ons werkelijk en rechtens toekomt: ons leven.

De schrijver zelf, gedreven door de sterke behoefte zichzelf te ontdekken, moest eerst een aantal ervaringen doormaken voordat hij deze roman kon voltooien. In de periode waarin hij aan *Siddhartha* werkte, schreef hij aan vrienden dat het een zware taak was. Het eerste deel was namelijk vlot uit zijn pen gekomen, omdat het vertelde over worstelingen en twijfels, maar het tweede deel was veel moeilijker. *Siddhartha* — wiens naam in het Sanskriet ‘hij die zijn doelen heeft bereikt’ betekent — zou immers een verlichte geest worden. Een schrijver kon toch geen materie aankaarten waar hij zelf geen affiniteit mee had? Hoe kon hij woorden gebruiken voor gevoelens die hem totaal vreemd waren? Door te volharden en zich te verdiepen in de leer van de Boeddha kon Hesse dit juweel van wijsheid tot stand brengen.

Maar zo ver reikte mijn kennis destijds in 1967 niet. Een paar dagen nadat ik het boek had uitgelezen werd ik ont-slagen uit de inrichting. Ik herinner me nog altijd de zon-nige ochtend waarop ik mijn betraliede raam van buitenaf kon zien. Ik dacht aan de naar verluidt gestoorde mensen binnen, die me hadden toevertrouwd dat ze hadden beslo-ten zich te laten opbergen omdat ze de wereld niet aan-konden. En ik dacht aan Siddhartha, die was doorgedron-gen tot de ware essentie van het leven en zo zijn weg had kunnen vinden. Ik haalde die ochtend diep adem, een ademhaling waarin ik alle geuren zocht die in de wereld konden bestaan, en ik deed een belofte: ik zou kiezen voor het leven.

Paulo Coelho

Eerste deel

Beste, waarde Romain Rolland!

Sinds de herfst van 1914, toen de nog pas kort optredende benauwenis ook mij plotseling opviel en wij elkaar vanaf onbekende oevers de hand gaven omdat we in dezelfde supranationale waarden geloofden, sinds die tijd koester ik de wens u eens een teken van mijn genegenheid te geven en tegelijk een blijk van wat ik doe en een blik in mijn gedachtewereld. Aan u wil ik graag het eerste deel van mijn nog onvoltooide Indiase vertelling opdragen.

Hermann Hesse

DE ZOON VAN DE BRAHMAAN

In de schaduw van het huis, in de zon op de rivieroever bij de bootjes, in de schaduw van het salwoud, in de schaduw van de vijgenboom groeide Siddhartha op, de mooie zoon van de brahmaan, de jonge valk, samen met Govinda, zijn vriend, ook zoon van een brahmaan. De zon bruinde zijn blanke schouders op de rivieroever, bij het baden, bij de heilige wassingen, bij de heilige offers. Schaduw vloeyde er in zijn zwarte ogen in het heilige mangobos, bij de jongenspulletjes, bij het zingen van zijn moeder, bij de heilige offers, bij de lessen van zijn vader, de geleerde, bij het gesprek van de wijze mannen. Al lang nam Siddhartha deel aan het gesprek van de wijze mannen, oefende met Govinda in het argumenteren, oefende met Govinda in de kunst van de beschouwing, in het ritueel van de meditatie. Hij kon het Om al geluidloos spreken, het woord der woorden, het geluidloos naar binnen spreken tijdens het inademen, het geluidloos naar buiten spreken tijdens het uitademen, zijn ziel geconcentreerd, zijn voorhoofd omgeven door de glans van een helder denkende geest. In zijn diepste wezen kon hij ook Atman al voelen, onverwoestbaar, één met het heelal.

Vreugde welde op in zijn vaders hart over zijn leergierige, naar kennis dorstende zoon, een grote wijze en priester zag hij uit hem groeien, een prins onder de brahmanen.

Geluk welde op in zijn moeders borst als ze hem zag, als ze hem zag gaan, hem zag gaan zitten en opstaan, Siddhartha, de sterke, de mooie Siddhartha, die op slanke benen ging, die haar uiterst welgemanierd begroette.

Liefde bewoog de harten van de jonge brahmanendochters als Siddhartha door de straatjes van de stad liep, met zijn glanzende voorhoofd, met zijn koningsoog, met zijn smalle heupen.

Meer dan alle anderen hield Govinda van hem, zijn vriend, de brahmanenzoon. Hij hield van Siddhartha's oog en lieflijke stem, hij hield van zijn manier van lopen en zijn uiterst welgemanierde bewegingen, hij hield van alles wat Siddhartha deed en zei, en het meest hield hij van zijn geest, van zijn hoogstaande, vurige gedachten, zijn gloeiende wil, zijn hoge voorbestemming. Govinda wist: dit wordt geen gewone brahmaan, geen luie offerambtenaar, geen hebzuchtige handelaar in toverspreuken, geen verwaande windbuil van een redenaar, geen kwade, sluwe priester en ook geen goedig dom schaap in de grote kudde. Nee, en ook hij, Govinda, wilde dat niet worden, een brahmaan zoals er tienduizend zijn. Hij wilde zijn geliefde, prachtige Siddhartha volgen. En als Siddhartha ooit eens een god zou worden, als hij ooit eens opgenomen zou worden onder de stralenden, wilde Govinda hem volgen, als zijn vriend, als zijn begeleider, als zijn bediende, als zijn speerdrager, zijn schaduw.

Zo hielden allen van Siddhartha. Allen bezorgde hij vreugde, allen schepten genoeg in hem.

Maar hij, Siddhartha, bezorgde zichzelf geen vreugde, hij schepte geen genoegen in zichzelf. Tijdens het wandelen over de rozige wegen van de vijgentuin, het zitten in de blauwige schaduw van het heilige bos van beschouwing, het wassen van zijn ledematen in het dagelijkse boetbad, het offeren in de diepe schaduwen van het mangowoud voelde hij, uiterst welgemanierd in zijn gebaren, door allen bemind en een vreugde voor allen, toch geen vreugde in zijn hart. Dromen en rusteloze gedachten vloeiden uit het water naar hem toe, fonkelden uit de sterren van de nacht, smolten uit de stralen van de zon, dromen en rusteloosheid in zijn ziel rookten uit de offers naar hem toe, wasemden uit de versregels van de Rig-Veda, drupten uit de lessen van de oude brahmanen.

Siddhartha begon zijn innerlijke ontevredenheid voedsel te geven. Hij begon te voelen dat de liefde van zijn vader en de liefde van zijn moeder en ook de liefde van zijn vriend Govinda hem niet voor altijd en eeuwig gelukkig zouden maken, hem niet zouden bevredigen, verzadigen, voldoen. Hij begon te vermoeden dat zijn eerbiedwaardige vader en zijn andere leraren, dat de wijze brahmanen hem het meeste en beste van hun wijsheid al hadden medegedeeld, dat zij hun overvloed al in zijn wachtende vat hadden geschonken, en het vat was niet vol, zijn geest was niet voldaan, zijn ziel was niet rustig, zijn hart niet bevredigd. De wassingen waren goed, maar het was slechts water, ze wasten de zonde niet af, ze lestten de dorst van zijn geest niet, ze losten de angst in zijn hart niet op. Voortreffelijk waren de offers en het aanroepen van de goden – maar was dat alles? Brachten de offers geluk? En hoe zat dat met de goden? Was het echt Prajapati, die de wereld

had geschapen? Was het niet eerder Atman, Hij, de enige, de eenzame? Waren de goden geen vormen, geschapen zoals jij en ik, onderworpen aan de tijd, vergankelijk? Was het dus goed, was het juist, was het een zinvolle en hoogstaande handeling om aan de goden te offeren? Aan wie anders moest worden geofferd, aan wie anders moest eer worden bewezen dan aan Hem, de enige, de Atman? En waar was Atman te vinden, waar woonde Hij, waar sloeg Zijn eeuwige hart, waar anders dan in het eigen ik, in het innerlijk, in het onverwoestbare leven dat ieder in zich droeg? Maar waar, waar was dit ik, dit innerlijk, dit diepste? Het was geen vlees of bot, het was geen denken of bewustzijn, onderwezen de wijste mannen. Waar, waar was het dan? Daarin door te dringen, tot het ik, tot mij, tot Atman – er was toch geen andere weg die het zoeken waard was? Ach, en niemand toonde hem die weg, niemand kende hem, zijn vader niet, de leraren en de wijze mannen niet, de heilige offerzangen niet! Alles wisten ze, de brahmanen en hun heilige boeken, om alles hadden ze zich bekommerd en om meer dan dat, de schepping van de wereld, het ontstaan van de taal, van het voedsel, van het inademen, van het uitademen, de ordening van de zinnen, de daden van de goden – eindeloos veel wisten ze – maar was het waardevol dat allemaal te weten als je het ene en enige niet wist, het belangrijkste, het enige belangrijke?

Zeker, vele versregels van de heilige boeken, vooral in de Upanishads van de Sama-Veda, spraken over dit diepste innerlijk, prachtige versregels. ‘Je ziel is de hele wereld’, stond er geschreven en geschreven stond dat de mens in zijn slaap, in diepe slaap, opging in zijn innerlijk en in Atman woonde. Heerlijke wijsheid stond er in deze versre-

gels, alle kennis van de wijste mannen stond hier in magische woorden verzameld, zuiver als door bijen verzamelde honing. Nee, de onmetelijke kennis, die hier door ontelbare elkaar opvolgende generaties van wijze brahmanen verzameld en bewaard lag, kon niet geringschattend worden afgedaan. Maar waar waren de brahmanen, waar de priesters, waar de wijze mannen of de boetelingen die het was gelukt dit diepste weten niet alleen te weten, maar ook te beleven? Waar was de ingewijde die het gevoel in Atman thuis te zijn vanuit de slaap over kon toveren naar het wakkerzijn, naar het leven, naar hand en tand, naar woord en daad? Veel eerbiedwaardige brahmanen kende Siddhartha, als eerste zijn vader, de reine, geleerde, hoogst eerbiedwaardige brahmaan. Bewonderenswaardig was zijn vader, stil en edel was zijn manier van doen, rein zijn leven, wijs zijn woord, fijnzinnige en noble gedachten woonden achter zijn voorhoofd – maar ook hij, die zoveel wist, leefde hij soms in gelukzaligheid, had hij vrede, was ook hij niet slechts iemand die zocht, die dorstte? Moest hij, als dorstende, niet steeds opnieuw naar de heilige bronnen om te drinken, naar het offer, naar de boeken, naar de samenspraak van de brahmanen? Waarom moest hij, onberispelijk als hij was, elke dag zijn zonden afwassen, elke dag aan reiniging doen, elke dag opnieuw? Was er soms geen Atman in hem, vloeide in zijn hart soms geen oerbron? Die moest hij vinden, de oerbron in het eigen ik, die moest hij bezitten! Al het andere was zoeken, was omweg, was dwaling.

Deze gedachten had Siddhartha, dit was waarnaar hij smachtte, dit was wat hem kwelde.

Vaak declameerde hij uit een Chandogya-Upanishad

voor zichzelf de woorden: ‘Voorwaar de naam van het Brahman is Satyam – waarlijk, wie zoiets weet, gaat dagelijks de hemelse wereld binnen.’ Vaak leek ze nabij te zijn, de hemelse wereld, maar nooit had hij haar echt bereikt, nooit had hij zijn hoogste verlangen vervuld. En van alle wijze en zeer wijze mannen die hij kende en van wie hij onderricht genoot, van hen was er geen die haar echt had bereikt, de hemelse wereld, geen die het echt had vervuld, het eeuwige verlangen.

‘Govinda,’ sprak Siddhartha tot zijn vriend, ‘Govinda, beste vriend, kom met me onder de banyanboom zitten, we zullen gaan mediteren.’

Ze liepen naar de banyanboom, gingen zitten, Siddhartha hier, Govinda twintig passen verder. Terwijl hij ging zitten, klaar om het Om te zeggen, herhaalde Siddhartha mompelend een versregel.

*Het Om is de boog, de pijl is de ziel,
Het Brahman is het doel van de pijl,
Dat je onverdroten treffen moet.*

Toen de gebruikelijke tijd van de meditatieoefening verstreken was, stond Govinda op. Het was avond geworden, de tijd was gekomen om de wassing van het avonduur uit te voeren. Hij riep Siddhartha’s naam. Siddhartha gaf geen antwoord. Siddhartha zat in meditatie, zijn ogen staarden naar een heel ver doel, het puntje van zijn tong stak tussen zijn tanden door, hij leek niet te ademen. Zo zat hij, in meditatie verzonken, het Om denkend, zijn ziel als pijl uitgestuurd naar het Brahman.

Eens waren er *samana's* door de stad getrokken, asceten op pelgrimstocht, drie dorre, graatmagere mannen, niet oud, niet jong, met bestofte, bebloede schouders, vrijwel naakt, door de zon verdord, door eenzaamheid omgeven, vreemd en vijandig tegenover de wereld, vreemdelingen en schrale jakhalzen in het rijk der mensen. Achter hen waaide heet de geur van stille hartstocht, van verwoestende plicht, van meedogenloze vernietiging van het eigen ik.

's Avonds, na het uur van de beschouwing, sprak Siddhartha tegen Govinda: 'Morgen in alle vroegte zal Siddhartha naar de samana's gaan, mijn vriend. Hij wordt een samana.'

Govinda verbleekte toen hij de woorden hoorde en in het onbewogen gezicht van zijn vriend het besluit las, onafwendbaar als een uit de boog weggesnelde pijl. Bij de eerste blik al wist Govinda: nu begint het, nu gaat Siddhartha zijn eigen weg, nu begint zijn lot uit te botten, en met het zijne ook het mijne. En hij werd bleek als een droge bananenschil.

'O Siddhartha,' riep hij, 'zal je vader dat goed vinden?'

Siddhartha keek naar hem als iemand die wakker wordt. Pijlsnel las hij in Govinda's ziel, las de angst, las de berusting.

'O Govinda,' sprak hij zacht, 'laten we er geen woorden aan vuilmaken. Morgen bij het aanbreken van de dag begin ik het leven van de samana's. Praat er niet meer over.'

Siddhartha ging het kamertje in waar zijn vader op een mat van bast zat, ging achter zijn vader staan en bleef daar staan tot zijn vader voelde dat er iemand achter hem stond. Daarop sprak de brahmaan: 'Ben jij het, Siddhartha? Zeg dan wat je me wilde komen zeggen.'

Daarop sprak Siddhartha: 'Met je welnemen, vader. Ik ben gekomen om je te zeggen dat ik morgen je huis wens te verlaten om naar de asceten te gaan. Een samana worden is wat ik wens. Moge mijn vader er niet tegen gekant zijn.'

De brahmaan zweeg, en hij zweeg zo lang dat in het raampje de sterren verschoven waren en hun rangschikking was veranderd voordat er een einde kwam aan het zwijgen in het kamertje. Zwijgend en roerloos stond met gekruiste armen de zoon, zwijgend en roerloos zat op de mat de vader en de sterren schoven langs de hemel. Toen sprak de vader: 'Het is ongepast voor een brahmaan heftige en toornige woorden te spreken. Maar misnoegen roert zich in mijn hart. Ik zou dit verzoek geen tweede maal uit je mond willen horen.'

Langzaam kwam de brahmaan overeind, Siddhartha stond zwijgend met zijn armen gekruist.

'Waar wacht je op?' vroeg zijn vader.

Daarop sprak Siddhartha: 'Je weet het.'

Misnoegd liep zijn vader het kamertje uit, misnoegd zocht hij zijn slaappleats op en ging liggen.

Omdat hij de slaap niet kon vatten, stond de brahmaan na een uur op, liep wat heen en weer, ging het huis uit. Door het raampje van het kamertje keek hij naar binnen, daar zag hij Siddhartha staan met gekruiste armen, onwrikbaar. Bleek glansde het lichte overkleed. Met onrust in zijn hart ging zijn vader terug naar zijn slaappleats.

Omdat hij de slaap niet kon vatten, stond de brahmaan na een uur weer op, liep wat heen en weer, ging voor het huis staan, zag de maan, die was opgegaan. Door het raam van het kamertje keek hij naar binnen, daar stond Sid-

dhartha, onwrikbaar, met gekruiste armen, op zijn blote scheenbenen speelde het maanlicht. Met ongerustheid in zijn hart zocht zijn vader zijn slaapplaats op.

En na een uur kwam hij weer, en na twee uur kwam hij weer, keek door het raampje, zag Siddhartha staan, in het maanlicht, in het schijnsel van de sterren, in de duisternis. En van uur tot uur kwam hij terug, zwigend, keek het kamertje in, zag hem onwrikbaar staan, vulde zijn hart met toorn, vulde zijn hart met onrust, vulde zijn hart met aarzeling, vulde het met leed.

En in het laatste uur van de nacht, voor de dag aanbrak, keerde hij terug, ging het kamertje in, zag de jongeling staan, die hem groot en vreemd voorkwam.

‘Siddhartha,’ sprak hij, ‘waar wacht je op?’

‘Je weet het.’

‘Blijf je zo staan wachten tot het dag wordt, middag wordt, avond wordt?’

‘Ik blijf staan wachten.’

‘Je zult moe worden, Siddhartha.’

‘Ik zal moe worden.’

‘Je zult in slaap vallen, Siddhartha.’

‘Ik zal niet in slaap vallen.’

‘Je zult sterven, Siddhartha.’

‘Ik zal sterven.’

‘En je wilt liever sterven dan je vader gehoorzamen?’

‘Siddhartha heeft zijn vader altijd gehoorzaamd.’

‘Dus je wilt je voornemen opgeven?’

‘Siddhartha zal doen wat zijn vader hem zal zeggen.’

Het eerste schijnsel van de dag kwam het kamertje in. De brahmaan zag Siddhartha’s knieën zacht trillen. In Siddhartha’s gezicht zag hij geen trillen, in de verte keken

zijn ogen. Toen beseftte de vader dat Siddhartha nu al niet meer bij hem en in het vaderlijk huis toefde, dat hij hem nu al had verlaten.

De vader raakte Siddhartha's schouder aan.

'Je zult het woud ingaan,' sprak hij, 'en een samana worden. Als je gelukzaligheid in het woud hebt gevonden, kom mij dan gelukzaligheid leren. Vind je teleurstelling, kom dan terug en laten we dan weer samen aan de goden offeren. Ga nu, kus je moeder, vertel haar waar je heen gaat. Maar voor mij is het tijd naar de rivier te gaan voor de eerste wassing.'

Hij haalde zijn hand van zijn zoons schouder en liep naar buiten. Siddhartha wankelde toen hij probeerde te lopen. Hij hield zijn benen in bedwang, boog voor zijn vader en liep naar zijn moeder om te doen wat zijn vader hem had gezegd.

Toen hij in het eerste daglicht langzaam op verstijfde benen de nog stille stad verliet, kwam er bij de laatste hut een schaduw overeind die daar op zijn hurken had gezeten en hij sloot zich bij de pelgrim aan – Govinda.

'Je bent gekomen,' zei Siddhartha glimlachend.

'Ik ben gekomen,' zei Govinda.